

Wyrok z dnia 28 lutego 1997 r.
II UKN 96/96

Na podstawie przepisu art. 5 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewalforyzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) okresy pracy domownika w gospodarstwie rolnym przed dniem 1 stycznia 1983 r. uwzględnia się przy ustalaniu uprawnień emerytalo-rentowych, gdy była wykonywana w wymiarze nie niższym niż połowa ustawowego czasu pracy.

Przewodniczący SSN: Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Stefania Szymańska, Maria Tyszel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 28 lutego 1997 r. sprawy z wniosku Józefa Ł. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych - I Oddziałowi w W. o wcześniejszą emeryturę, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 2 października 1996 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie, po ponownym rozpoznaniu sprawy z odwołania Józefa Ł., urodzonego 19 marca 1939 r. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W., z dnia 4 kwietnia 1995 r. odmawiającej wnioskodawcy przyznania wcześniejszej emerytury, wobec uchylecia przez Sąd Apelacyjny w Warszawie, wyrokiem z dnia 11 grudnia 1995 r. [...], wyroku Sądu Wojewódzkiego z dnia 21 września 1995 r. [...] po przeprowadzeniu wskazanego przez Sąd rewizyjny postępowania dowodowego, odwołanie oddalił wyrokiem z dnia 3 lipca 1996 r. [...]

Po rozpoznaniu apelacji wnioskodawcy od tego wyroku Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 2 października 1996 r. [...], apelację tę oddalił.

W kasacji, wniesionej od tego wyroku, pełnomocnik wnioskodawcy zarzucając, że wyrok został wydany z naruszeniem prawa materialnego przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie oraz naruszeniem prawa procesowego, a w szczególności art. 233 § 1 KPC, wnosil o jego zmianę i przyznanie wnioskodawcy prawa do emerytury pracowniczej, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Stan faktyczny sprawy przedstawia się następująco:

Decyzją z dnia 4 kwietnia 1995 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. odmówił wnioskodawcy Józefowi Ł. urodzonemu 19 marca 1939 r. przyznania wcześniejszej emerytury na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990 r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy (Dz. U. Nr 4, poz. 27). Organ rentowy przyjął, że wnioskodawca nie posiada 40 lat okresów składkowych wraz z okresami nieskładkowymi.

Do stażu pracy nie została zaliczona praca wnioskodawcy w gospodarstwie rolnym rodziców w okresie od 20 marca 1955 r. do 10 września 1957 r., gdyż uczęszczał wówczas do Technikum Mechanicznego w S. odległego od miejsca zamieszkania o około 40 km. W związku z tym, według oceny organu rentowego, nie mógł pracować w pełnym wymiarze

godzin w gospodarstwie rolnym rodziców.

W odwołaniu wniesionym do Sądu Wojewódzkiego wnioskodawca domagał się zmiany zaskarżonej decyzji i zaliczenia do stażu pracy spornego okresu, podając, że w gospodarstwie rolnym pracował codziennie, zaś do szkoły dojeżdżał z odległości tylko około 36 km.

Sąd Wojewódzki, po przesłuchaniu zgłoszonych przez wnioskodawcę świadków, wyrokiem z dnia 21 września 1995 r. [...] oddalił odwołanie ustalając, że jego praca w gospodarstwie rolnym rodziców nie miała charakteru zatrudnienia, a tylko była to pomoc doraźna. Wnioskodawca był w tym okresie uczniem dziennego Technikum Mechanicznego i do szkoły dojeżdżał z odległości 40 km. Uwzględniając zajęcia w technikum (przez 7 - 8 lekcji dziennie) jego dorywcza pomoc w gospodarstwie rolnym nie mogła być traktowana jako stała praca domownika rolnika.

Wyrok ten został uchylony przez Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 11 grudnia 1995 r. [...] celem dalszego wyjaśnienia przez Sąd Wojewódzki wszystkich istotnych dla sprawy okoliczności.

Rozpoznając sprawę ponownie Sąd Wojewódzki przeprowadził dowody wskazane przez Sąd Apelacyjny, po czym wyrokiem z dnia 3 lipca 1996 r. [...] oddalił odwołanie wnioskodawcy. Według ustaleń Sądu wnioskodawca nie udowodnił 40-letniego okresu zatrudnienia, gdyż do okresu niespornego w ilości 37 lat 7 miesięcy i 20 dni, nie można zaliczyć pracy w gospodarstwie rolnym w spornym okresie. Mając bowiem na uwadze naukę wnioskodawcy w Technikum Mechanicznym w S., codzienne dojazdy do szkoły z odległości 31 kilometrów oraz odrabianie lekcji, wnioskodawca nie mógł być zatrudniony w gospodarstwie rolnym rodziców jako domownik rolnika.

W apelacji wnioskodawca domagał się zmiany zaskarżonego wyroku i przyznania prawa do wcześniejszej emerytury, zarzucając sprzeczność ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego przez przyjęcie, że praca wnioskodawcy w gospodarstwie rolnym rodziców nie miała charakteru stałego, a jedynie stanowiła pomoc doraźną. Ponadto Sąd błędnie zinterpretował przepis art. 5 pkt 3 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent... (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.).

Sąd Apelacyjny uznał, że zaskarżony wyrok został wydany na podstawie prawidłowo dokonanej przez Sąd pierwszej instancji, w ramach art. 233 § 1 KPC, oceny wyników postępowania dowodowego i po prawidłowym zastosowaniu prawa materialnego, wobec czego oddalił apelację. W uzasadnieniu swego wyroku Sąd ten pogłębił argumentację prawną Sądu pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy rozpatrując sprawę w granicach kasacji nie stwierdził usprawiedliwionych podstaw kasacyjnych.

Przede wszystkim bezprzedmiotowy jest zarzut, że zaskarżony wyrok został wydany z rażącym naruszeniem prawa procesowego, tj. zarzut sprowadzający się do kwestionowania oceny zebranego przez Sąd pierwszej instancji materiału dowodowego. Sąd Najwyższy już w wyroku z dnia 17 grudnia 1996 r., III CKN 20/96 wyjaśnił, że: "Nie zawiera uzasadnionych podstaw kasacja, w której zarzut naruszenia przepisów postępowania opiera się na własnej ocenie zebranego w sprawie materiału dowodowego". Podobnie w wyroku z dnia 7 stycznia 1997 r., I PKN 55/96.

Ponadto Sąd Najwyższy wyjaśnił również, że podstawę kasacji wniesionej od wyroku drugiej instancji stanowią wyłącznie uchybienia popełnione przez tenże sąd. Kasacja, wniesiona na podstawie przewidzianej w przepisie art. 393¹ pkt 2 KPC podlega oddaleniu, jeżeli podstawa ta została uzasadniona wyłącznie naruszeniem przepisów postępowania przez Sąd pierwszej instancji (wyroki Sądu Najwyższego: m.in. z dnia 20 grudnia 1996 r., III CKN

21/96, z dnia 11 października 1996 r., III CKN 2/96).

Sąd Najwyższy nie podziela zarzutu kasacji, że zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego został wydany z naruszeniem przepisów prawa materialnego wskazanych w kasacji. W myśl art. 5 pkt 3 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), przy ustalaniu prawa i wysokości świadczeń na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267) uwzględnia się również okresy pracy w gospodarstwie rolnym, po ukończeniu 16 roku życia, przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. (tj. przed dniem objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników indywidualnych i ich rodzin) - traktując je jak okresy składkowe (z zastrzeżeniem art. 15, który w niniejszej sprawie nie ma zastosowania). Skoro przepis ten stanowi, że te okresy pracy należy traktować jak okresy składkowe, sformułowanie to oznacza nie tylko uwzględnienie takiego okresu przy ustalaniu prawa i wysokości świadczenia emerytalno-rentowego lecz również uwzględnienie ich jedynie wówczas, gdy spełnione są rygory wymagane dla okresów składkowych. Taki rygor jest ustanowiony w przepisie art. 2 ust. 2 pkt 1 lit. a ustawy o rewaloryzacji, zezwalający na uznanie za okresy składkowe okresów przypadających przed dniem wejścia tej ustawy w życie, za które została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne albo za które nie było obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne (zatrudnienia po ukończeniu 15 lat życia na obszarze Państwa Polskiego, w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy).

Przed dniem 1 stycznia 1983 r. nie istniał obowiązek opłacania składki na ubezpieczenie społeczne rolników za domownika, a więc pracę w gospodarstwie rolnym można uwzględnić na podstawie art. 5 ustawy o rewaloryzacji wówczas, gdy była wykonywana w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy, jak to prawidłowo przyjęły w niniejszej sprawie Sądy obu instancji. Błędny natomiast jest pogląd wyrażony w kasacji, że omawiany przepis "mówi o zaliczeniu okresu pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16-go roku życia, bez żadnych dodatkowych wymagań podmiotowych lub przedmiotowych". Konsekwencją realizacji tego poglądu byłoby nieuprawnione, w stosunku do pracowników, uprzywilejowanie osób wykonujących pracę w gospodarstwie rolnym, które nie miały obowiązku opłacania składki na ubezpieczenie społeczne, co z pewnością nie było intencją ustawodawcy.

Nie znajduje również uzasadnienia zarzut, że Sąd Apelacyjny zastosował w sprawie art. 6 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Jak to bowiem słusznie przyjął Sąd Apelacyjny, skoro omawiany przepis art. 5 ustawy rewaloryzacyjnej nie zawiera definicji domownika rolnika (jest poza sporem, że wnioskodawca nie był rolnikiem), to dla oceny charakteru pracy wnioskodawcy w spornym okresie, należy zastosować kryteria przyjęte w przepisie art. 6 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r. Nr 71, poz. 342 ze zm.), wyraźnie nawiązującej do uregulowań ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Zastosowanie w ramach systemu prawa ubezpieczeniowego analogii iuris nie może być uznane za naruszenie prawa materialnego.

Skoro zatem Sąd Apelacyjny, na podstawie prawidłowo ustalonego stanu faktycznego stwierdził, że okres pracy wnioskodawcy w gospodarstwie rolnym jego rodziców, w spornym okresie, nie może być uwzględniony - zgodnie z art. 5 ustawy o rewaloryzacji - przy ustalaniu jego uprawnień do wcześniejszej emerytury, zarzut naruszenia przez ten Sąd przepisu § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Spraw Socjalnych z dnia 26 stycznia 1990 r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy (Dz. U. Nr 4, poz. 27) jest bezprzedmiotowy i jego nieuwzględnienie nie wymaga szczegółowego uzasadnienia.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy z mocy powołanych przepisów oraz art.

393¹² KPC orzekł jak w sentencji wyroku.

Notka

Powołane w uzasadnieniu orzeczenia zostały już opublikowane: **wyrok z dnia 7 stycznia 1997 r., I PKN 55/96** w OSNAPiUS 1997 nr 16 poz. 290; **wyrok z dnia 20 grudnia 1996 r., III CKN 21/96** w OSNC 1997 z. 4 poz. 45, a **wyrok z dnia 11 października 1996 r., III CKN 2/96** w OSNC 1997 z. 1 poz. 12.

=====